

УДК 347.77

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

РОМАНЧИК Т.В.

к.екон.н.

Національна академія Національної гвардії України

В умовах бурхливого розвитку ринкових відносин, впливу глобалізації на розвиток економічних процесів в економічному та соціальному середовищі суттєво зросла роль результатів розумової діяльності людини – об'єктів права інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність використовується у всіх без винятку видах економічної діяльності. Питання ставлення до неї, володіння, розпорядження, користування все більше привертають уваги з боку українських вчених-економістів. Крім того на неї все інтенсивніше зростає попит. Некоректне поводження з об'єктами права інтелектуальної власності, недостатня обізнаність суспільства у питаннях охорони і захисту таких прав нерідко призводить до їх порушення, що негативно відбивається на міжнародному іміджі держави, руйнує її імідж як гідного ділового партнера, як серйозного учасника ринкових відносин, характеризує рівень ділової культури країни. Невідкладним завданням для нашої держави є формування культури та поваги до прав інтелектуальної власності [2].

Комерціалізація чи трансфер високих технологій (науки) для України явище нове, але таке, що має гарні перспективи. Інтерес закордонних компаній до вже наявних в Україні наукомістких розробок досить високий. Україна традиційно вважається країною з високим рівнем розвитку науки. Однією з її вагоміших переваг у сфері комерціалізації технологій є значний невикористаний потенціал. За статистикою, до експертного закладу країни у середньому за рік надходить близько 35 тисяч заявок на реєстрацію об'єктів інтелектуальної власності та видається понад 25 тисяч охоронних документів [2]. У багатьох галузях знань зберігається світовий пріоритет українських наукових шкіл. Найбільший інтерес до українського ринку інтелектуальної власності виявляють європейські компанії. Крім того великі компанії країн Азії мають в Україні дочірні структури, що спеціалізуються на пошуку і трансфері технологій стосовно напівпровідників, електроніки, телекомунікацій, екомунікацій [1]. Це пояснюється дешевиною інтелектуальної власності в Україні. Вартість українських розробок залишається набагато нижче світового рівня. Вказаний чинник є як перевагою, так і однією з найвагоміших проблем країни у сфері інтелектуальної власності. З одного боку це дозволяє з меншими фінансовими вкладеннями впроваджувати у виробництво інноваційні ідеї, залучає в Україну капітал з інших країн; з іншого боку відсутність загальних засад стосовно

розміру та порядку виплати винагород автору, досліднику не створює умов для стимулювання творчої інтелектуальної діяльності, нового творчого пошуку. Це вкупі з відсутністю фінансування науково-технічних досягнень для їх подальшої комерційної реалізації стимулює інноваційну пасивність та сприяє відтоку ідей з країни [1].

Система інтелектуальної власності в Україні тривалий час не була об'єктом об'єктивного та критичного аналізу. Основними проблемними питаннями правового регулювання прав інтелектуальної власності в державі на сьогоднішній день є:

- неготовність суспільства поважати право інтелектуальної власності, зневага до охорони результатів інтелектуальної праці;
- відсутність в державі дієвих механізмів охорони та захисту результатів інтелектуальної творчості;
- спостерігається високий рівень піратства, великі масштаби порушень права інтелектуальної власності;
- недосконалість нормативно-правового регулювання питань, пов'язаних із введенням об'єктів права інтелектуальної власності, з їх вартісною оцінкою;
- відсутність стимулів з боку українського законодавства для розвитку творчої ініціативи та ведення інтелектуальної діяльності;
- недостатній рівень освіти у сфері інтелектуальної власності, неналежний рівень фахової підготовки суддів, працівників органів МВС, СБУ, митної та податкової служб та інших спеціалістів, діяльність яких пов'язана з відносинами інтелектуальної власності;
- поширеною ситуацією є нехтування правами авторів у сфері суміжних прав;
- суперечливість законодавства з інтелектуальної власності, окремі законодавчі акти якого не приведені між собою у відповідність;
- недосконалість нормативно-правової бази щодо регулювання питань розподілу прав на результати творчої діяльності, виконані за рахунок бюджетних коштів [3; 4].

Належний захист інтелектуальної власності є передумовою успішного розвитку ринкової економіки. Вже сьогодні гостро постають питання невідкладного вирішення проблем оптимізації правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності, законодавчого врегулювання правовідносин у цієї сфері, що ставить перед Україною загалом та державною системою охорони інтелектуальної власності зокрема низку невідкладних завдань, спрямованих на подальше поширення міжнародних та європейських стандартів. Законодавство України у сфері інтелектуальної власності сьогодні ще не позбавлене окремих істотних недоліків, неузгодженості та суперечливості деяких положень. Найважливіші завдання покликана вирішити програма розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності України на 2010–2014 рр., яка передбачає:

- створення умов для покращання інвестиційного клімату України та підтримки підприємництва;

- підвищення рівня свідомості та правової культури українського суспільства у сфері інтелектуальної власності;

- створення умов для реалізації конституційних прав громадян на доступність освіти у сфері інтелектуальної власності, трансферу технологій та інноваційної діяльності.

Створення ефективної інноваційної системи, яка спроможна забезпечити технологічну модернізацію національної економіки, виведення її на рівень розвитку європейських держав висуває на перший план необхідність вирішення на державному рівні важливих завдань оптимізації системи правової охорони інтелектуальної власності, а саме [2; 5]:

- удосконалення нормативно-правової бази інтелектуальної власності та механізмів захисту прав, урахування міжнародного досвіду у цій сфері, адаптацію національного законодавства до законодавства Європейського Союзу;

- законодавче посилення відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності, розробку методики визначення збитків у справах про порушення прав інтелектуальної власності;

- правове регулювання механізмів економічного стимулювання творчості, пільгових норм щодо стимулювання винахідницької активності та зацікавлення суб'єктів господарювання у їх використанні; державна підтримка винахідництва, новаторства та творчої інтелектуальної праці;

- формування правової культури всіх верств населення, пропаганда знань та підготовка наукових кадрів у сфері інтелектуальної власності, запровадження різних форм і методів перепідготовки й підвищення кваліфікації різних соціальних категорій, підвищення кваліфікації суддів, які розглядають справи з питань інтелектуальної власності тощо;

- вдосконалення ринку результатів інтелектуальної діяльності, створення банку результатів наукових досліджень в єдиному електронному форматі з можливістю вільного доступу до нього як вітчизняних, так і зарубіжних користувачів;

- впровадження ефективного механізму комерціалізації інтелектуальної власності; створення чіткої системи нормативно-правового регулювання питань, пов'язаних з вартісною нематеріальних активів;

- створення умов для перетворення наукового потенціалу країни в дієвий ресурс економічного зростання;

- інтеграція приватних та публічних інтересів учасників інноваційного процесу з їх юридичною рівністю та визнанням пріоритетності інтересів приватної особи;

- поширення системи страхування інтелектуальної власності та приведення цієї галузі у відповідність до світових стандартів.

Отже, всі вказані завдання стосовно вирішення проблем, пов'язаних із захистом прав та економічних інтересів суб'єктів інноваційного процесу, групуються за чотирма головними напрямками:

1) вдосконалення законодавчо-правової бази з питань захисту прав інтелектуальної власності з впровадженням у життя країни результатів аналізу законодавчої бази економічно розвинених держав стосовно згаданої сфери;

2) інформаційний розвиток суспільства на принципах непорушності прав інтелектуальної власності, прищеплення правової культури з питань захисту об'єктів інтелектуальної власності;

3) впровадження механізмів стимулювання творчої активності членів суспільства, інноваційної діяльності підприємств та закладів та застосування їх результатів відповідно до інтересів держави;

4) складання єдиних баз даних об'єктів права інтелектуальної власності та створення умов для вільного користування ними.

Виходячи з того, що проблема захисту прав інтелектуальної власності відносно недавно стала об'єктом пильної уваги в Україні, ця сфера діяльності містить величезну кількість невирішених питань. Сьогодні причина більшості порушень прав інтелектуальної власності має економічний характер, тому, приймаючи ті чи інші рішення стосовно врегулювання питань захисту прав інтелектуальної власності, необхідно враховувати дію економічних законів. Розвиток, вдосконалення та реалізація цивільно-правових форм охорони прав інтелектуальної власності, особистих немайнових й майнових прав суб'єктів ефективно сприятиме розвитку наукового та інтелектуального потенціалу української нації [5], що є запорукою побудови механізму сучасної економічної системи країни і формування правової держави, якісного управління її економікою [2]. Вдосконалення законодавства в сфері інтелектуальної власності зміцнить економічну сферу впливу при міжнародному співробітництві, надасть можливість нашій країні впевненіше розвиватись у сфері інноваційної діяльності [5], що сприятиме залученню до економіки України іноземних інвестицій та стимулюватиме створення національної інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Маркетинг на ринку інтелектуальної власності: методичні рекомендації. – Пирятин, 2013. – 17 с.

2. Орлюк О.П. Інтелектуальна власність в Україні: досвід, законодавство, проблеми, перспективи / О.П. Орлюк // Право України. – 2011. - № 3. - С. 4-21

3. Івачевська Т. В. Державна політика в сфері інтелектуальної власності в Україні / Т. В. Івачевська // Економіка та держава. – 2011. – №9. – С.134-137

4. Панькевич В. М. Проблеми правового регулювання прав інтелектуальної власності в Україні / В.М. Панькевич, С.В. Гайдей, В.М. Стратієнко. - Електронний ресурс. Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=59475>

5. Бошицький Ю.Л. Інтелектуальна власність в сучасній Україні – актуальні питання модернізації та правового регулювання / Ю.Л. Бошицький // Часопис Київського університету права. – 2013. - №1. – С. 213-217